

Kalp İşitme ve Görme¹

Akıl, doğruları tespit eder. Kalp, menfaatlerin, beklentilerin ve özentilerin etkisiyle onları kabul veya reddeder. Akıl, kalbin yanında bir danışman gibidir. Kalp, akla uygun karar vermeyince, onu kullanmamış olur. İmanın, kalp ile tasdik şartına bağlanması bunu gösterir.

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Yarattığı her şeyi güzel yaratan odur. İnsanı yaratmaya sulanmış topraktan (tîn) başlamıştır. Sonra onun soyunu süzölmüş bir özden, dayanıksız bir sudan yaratmıştır. Sonra onu düzenli bir şekle sokmuş ve içine ruhundan üflemiştir. Sizin için kulaklar, gözler ve gönüller var etmiştir. Ne kadar az şükrediyorsunuz!” (Secde 32/7-9)

İnsan genellikle, düşünen veya konuşan canlı diye tarif edilir. Buna bağlı olarak “akıl”, insan ile hayvanı ayıran en önemli varlık sayılır. Halbuki Kur’ân’da

¹ Doğru Bildiğimiz Yanlışlar kitabından alınmıştır

kuşların ve karıncaların konuşmalarına ve akıllarını kullanarak yaptıkları değerlendirmelere yer verilir. Yukarıdaki âyetler, insanı diğer canlılardan ayıran temel farkın, kulaklar, gözler ve gönüllerde aranması gerektiğini bildirir. Karıncalar ve kuşlarla ilgili âyetler şunlardır:

“Süleyman için cinlerden, insanlardan ve kuşlardan ordular toplandı. Düzenli bir halde idiler. Karınca vadisine vardılar. Bir dişi karınca dedi ki; “Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin ki Süleyman ve orduları bilmeden sizi ezmesinler.” Karıncanın sözünden dolayı gülercesine tebessüm etti. “Rabbim, bana ve ana babama ettiğin iyilikten ötürü şükretme fırsatı ve imkân ver. Senin razı olacağın iyi işler yapayım. İkraminla beni iyiler arasına kat.”

Süleyman kuşları teftiş etti. “Neden Hüdhdü’ü göremiyorum, yoksa kayıplara mı karıştı?” dedi? Ona ağır bir ceza vereceğim veya keseceğim. Ya da bana, haklılığını gösteren açık bir kanıt getirir!” Çok geçmeden Hüdhdü çıkageldi ve dedi ki: “Senin yeterince bilmediğin bir şeyi tam olarak öğrendim. Sana Sebe’den dosdoğru bir haber getirdim. Orada bir kadına rastladım; onları egemenliği altına almış ve ona her şeyden verilmiş; büyük bir arşı(tahtı) da var. Baktım ki, hem o, hem toplumu, Allah’ı bırakmış güneşe secde ediyorlar. Şeytan yaptıkları kötülükleri onlara güzel göstermiş, onları yoldan çıkarmış; doğruyu göremiyorlar. Allah’a secde etseler ya! Yerlerin ve göklerin bütün gizlilerini açığa çıkar-

ran, onların gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilen O’dur. Allah... O’ndan başka tanrı yoktur. O büyük arşın sahibidir.”

Süleyman dedi ki: “Bakacağız, doğru mu söylüyorsun, yoksa yalancının teki misin? Şu mektubumu götür, onlara at. Sonra biraz kenara çekil. Bak bakalım, ne diyecekler.” Kraliçe dedi ki: “Ey ileri gelenler! Bakın, bana değerli bir mektup atıldı; Süleyman tarafından. “Bismillahirrahmanirrahim” diye başlıyor, “Bana karşı çıkmayın. Gelin teslim olun.” diyor. Dedi ki: Ey ileri gelenler! Bu işte bana doğru bir çözüm getirin. Sizlerle görüşmeden bir işi kesip atamam.” (Neml 27/17-32)

Bu âyetlerde, kuşun ve karıncanın akıllıca yaptıkları konuşmalar ve değerlendirmeler vardır. Bütün âyetler inceleneince, insanı hayvandan ayıran temel farkın “akıl” olmadığı anlaşılır. İlgili âyetlerden biri şudur:

“Cinlerden ve insanlardan bir çoğunu gerçekten Cehennem için yaratmış olduk. Onların da kalpleri vardır, onunla kavramazlar. Onların da gözleri vardır, onlarla görmezler. Onların da kulakları vardır, onlarla işitmezler. Onlar; en’âm (koyun, sığır ve deve) gibidirler; hayır, daha da düşüktürler. Gafiller işte onlardır.” (A’raf 7/179)

Karşılaştırmanın bütün hayvan çeşitleriyle değil de “en’âm” denen koyun, sığır ve deveyle yapılması ve görmezlik edip kâfir olanların daha düşük durumda olduklarının bildirilmesi önemlidir. Bu gibi insanlar kargaya benzetildikleri

için En'âm'dan düşüğü karga olduğu anlaşılmaktadır. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Kâfirlik edip gerçekleri görmezlikten gelenler, kavramadığı sese karşı öten karga gibidirler; kavradığı sadece bağırtı ve çağırtıdır² Sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler. Onlar akıllarını kullanmazlar.” (Bakara 2/171)

En'âmın da kalbi vardır ama bu kalp, kanı vücuda pompalama dışında bir iş yapmaz. İnsanın kalbi, aynı zamanda bir karar organı, vücudun ana kumanda merkezidir. Akıl, doğruları tespit eder. Kalp, menfaatlerin, beklentilerin ve özentilerin etkisiyle onları ya kabul veya reddeder. Akıl, kalbin yanında bir danışman gibidir. Kalp, akla uygun karar, vermeyince onu kullanmamış olur. İmanın, kalp ile tasdik şartına bağlanması bunu gösterir. Yoksa peygamberlerin söylediklerinin doğru olduğunu hiçbir akıl inkar edemez. Kur'ân'ın sürekli akla vurgu yapması bundandır. Nitekim Firavun, Musa'nın elçiliğini kabul etmemiştir ama akli, onun Allah'ın elçisi olduğundan emindi. İlgili âyetler şöyledir:

“Belgelerimiz bütün açıklığı ile onlara gelince: “Bunlar apaçık büyüdür” dediler. Onları, içten kanasiya, an-

² Ayette geçen (ينعق); ifadesine tefsirlerin tamamı kelimeye “çobanın davara bağırması ve onu engellemesi” anlamını vermişler ve kâfirlerin çobana benzetilmesi gibi ters bir durum ortaya çıkmıştır. Bunu önlemek için çobana mecaz olarak davar denmiş, bu defa âyet, metne uygun olmayan bir anlama çekilmiştir. Yukarıdaki meal ise her bakımdan yerinde olmuştur.

lamışken zalimlikten ve büyüklük taslamadan dolayı, inkarcılık yaptılar”. (Neml 27/13-14)

Cehennemlikleri anlatan aşağıdaki âyetler, onların bu suçu, bile bile işlediklerini gösterir.

“Rablerini görmezlikten gelip kâfir olanlara Cehennem azabı vardır. Ne kötü hale düşmedir o! İçine atılınca homurtusunu işitirler. O, kaynıyor olacaktır. Öfkeden sanki çatlayacak gibi olur. Her bir bölük içine atıldı mı cehennem bekçileri sorarlar: “Size bir uyarıcı gelmedi mi?” “Evet” derler, bize uyarıcı geldi; ama biz yalana sarıldık. Allah hiç bir şey indirmiş değildir, siz büyük bir sapkınlık içindediniz” dedik. Şöyle devam ederler: “Keşke onu dinlemiş olsaydık, ya da aklımızı çalıştırsaydık, şimdi bu kızgın ateşe arkadaş olanlar arasında olmazdık. Suçlarını itiraf ettiler. Defolsunlar, o kızgın ateşe arkadaş olanlar!” (Mülk 67/6-11)

En'âm'da “göz” vardır, ama “basiret” yoktur. Âyetler basirete vurgu yapar. Basiret, baktığı şeyi kavramadır. Eğer en'âm yani koyun sığır ve deve, elinde bıçakla gelen kişinin kendini keseceğini kavrasaydı neler olurdu? Yanındaki ineğin kesildiğini gören bir boğa, hiçbir şey olmamış gibi otlamaya devam eder miydi? Ama insanlar, bir katilin elini kolunu sallayarak dolaşmasına razı olmazlar.

“İşitme”, duyduğu sesleri sınıflandırıp anlamını kavramadır. En'âm'da bu da yoktur.

Yukarıda ana karıncanın uyarısı ve hüdhüd kuşunun değerlendirmesi, onların insan gibi işitme ve basiret sahibi olduklarını gösterir. Ama onlarda hayatlarına yön çizecek karar merkezi durumundaki kalp yoktur. Bu açıdan en'âm ile aynı konumdadırlar.

İnsan farklıdır; o, duyularıyla elde ettiği bilgilere göre hayatına yön verir. Önünde iki yol vardır; ya doğrulara uyacak ya da doğruları kendine uyduracaktır. Eğer bir düşünce ve anlayışa esir olmuşsa hür karar veremez. Evrensel doğruların yerini kendi doğruları veya bağlı olduğu cemaatin doğruları alır. Asıl körlük ve sağırlık budur. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Onlar yeryüzünde hiç gezip dolaşmadılar mı ki kalpleri olsun, onunla düşünsünler ya da kulakları olsun, onunla duysunlar. Aslında kör olan gözler değildir. Kör olan, göğüslerdeki kalplerdir.” (Hac 22/46)

Gözler ve kulaklar kalbin danışmanıdır. Göz doğruları görür, kulak doğruları işitir ama, kalp bunları dikkate almaz. O zaman görmenin ve işitmenin bir faydası olmaz. Hatta kalp, doğruları görmeye ve işitmeye tahammül edemez hale de gelebilir. Asıl vurgunun, işitmeye ve görmeye değil kalbe yapılması ve imanın kalp ile tasdik olması bundandır. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Eski halkının çekilmesinden sonra o toprağa yerleşenler için şu gerçek belli olmadı mı? Eğer istesek günahlarına karşılık onları da çarpardık. Ama kalpleri üstünde yeni bir tabiat oluştururuz, artık işitmezler.” (A'raf 7/100)

Demek ki, insanı hayvandan ayıran asıl özellik onun konuşması, duyması veya düşünmesi değildir. Duyu organlarıyla elde ettiği bilgileri değerlendirerek hayatına yön verecek durumda olmasıdır. Ama hür karar verme özelliğini kaybeden, insan olma özelliğini de kaybeder. O, yaptığı yanlışın farkında olduğu için doğruların baskısı altında kalır. İnsanda görülen bunalım, huzursuzluk veya tersi duygular, kalbinin doğru veya yanlış kararlarıyla ilgilidir. Bu sebeple çevreyi, insandan başka kimse bozamaz. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“İnsanların kendi elleriyle yaptıkları yüzünden karada ve denizde bozulma görüldü. Bunun böyle olması, Allah onlara, yaptıklarının bir kısmını tattırsın diyedir. Belki vazgeçerler.” (Rum 30/41)

Kendi doğrularına uyup fitne ve fesat çıkarmak nasıl insana has ise evrensel doğrulara canı pahasına sahip çıkma da insana hastır. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“İnsanlardan öylesi var ki dünya hayatıyla ilgili sözleri seni hayran bırakır. İçinde olana da³ Allah'ı şahit tutar. O yaman bir düşmandır⁴. Dö-

³ Sözlerinde samimi olduğuna.

⁴ Allah Teâlâ, bu iki yüzlülerle ilgili olarak şöyle buyurur: “O münafıklar sana geldiklerinde şöyle dediler: “Biz şahitlik ederiz ki, sen, gerçekten Allah'ın elçisisin” Allah biliyor ki, sen elbette kendi elçisisin. Ama Allah şahitlik eder ki o münafıklar kesinlikle yalan söylüyorlar. Yeminlerini kalkan edip Allah yolundan çekildiler. Ne kötü şey yapıp duruyorlar! Bu, şundandır: Onlar önce inandılar. Sonra görmezlik ettiler. Sonra kalplerinde farklı bir yapı oluştu. Artık anlamazlar. Onları gördüğün zaman yapıları seni imrendirir. Konuşurlarsa, konuş-

nüp gitti mi,⁵ ortalığı karıştırmak, kaynakları yok etmek ve nesilleri bozmak için gayret gösterir. Allah bozgunculuğu sevmez. Ona: “Allah’tan çekin!” denilince günahıyla övünmeye başlar⁶. Onun hakkından ancak cehennem gelir. Orası ne kötü bir yerdir! İnsanlardan öylesi de var ki Allah’ın rızasını kazanmak için canını verir. Allah kullarına karşı çok şefkatlidir.” (Bakara 2/204-207)

Bütün bu bilgiler ışığında insan şöyle tarif edilebilir: “İnsan, duyu organlarıyla elde ettiği bilgileri değerlendirip davranışlarını değiştirebilen canlıdır.”

Kalplerin Mühürlenmesi Konusu:

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Allah kalplerinin ve kulaklarının üstünde izler oluşturmuştur. Gözlerinde de bir perde olur. Onlara büyük bir azap vardır.” (Bakara 2/7)

Bu gibi âyetler, kötü davranışlardan doğan kötü sonuçları gösterir. Bu durum ihmal sonucu demirin paslanması, ağacın çürümesi, aynanın islenmesine benzer. Çünkü insandaki bozulma, tabiattaki bozulmaya benzer.

Kur’ân fitratı anlatır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: **“Sen yüzünü dosdoğru bu dine, Allah’ın fitratına çevir. O, insanları ona göre yaratmıştır. Allah’ın**

yarattığının yerini tutacak bir şey yoktur. İşte sağlam din bu dindir. Ama insanların çoğu bunu bilmezler.” (Rum 30/30)

Fitrat, varlıkların temel yapısını ve onu oluşturan yaratılış, değişim ve gelişimin ilke ve kanunlarını ifade eder. Göklerin, yerin, insanların, hayvanların, bitkilerin yani her şeyin yapısı ve işleyişi buna göredir. Kur’ân’a uyanlar, bu yapıya uygun davranır, göklerden ve yeryüzünden en iyi şekilde yararlanırlar. Öldükten sonra da cennete gider, sonsuz mutluluğa ererler. Kur’ân fitratı anlattığı için ona aykırı davranan, gerçeğe aykırı davranmış olur ve dengeleri bozar. Bozulma, önce insanın kendisinde başlar. Onu bu davranışa iten; menfaatleri, beklentileri veya özentileridir. Bundan vazgeçmezse, demirin paslanması gibi paslanır ve yeni bir yapı kazanır. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Yok, yok, öyle değil; yapıp ettikleri şeyler kalpleri üstünde pas tabakası oluşturmuştur.” (Mutaffifin 83/14)

İnsan, böylece kötü davranışlara alışır ve onlardan zevk almaya başlar. Mesela sigara içenin ağzı, ilk sigarada leş gibi olur. İkinciye de nefretle içer. İçmeye devam edince, vücudunda yeni bir yapı oluşur ve sigaradan zevk almaya başlar. Yalancı da öyledir. Söylediği yalanlar başlangıçta onu rahatsız eder. Yalana devam edince, yeni bir yapı kazanır ve onu bir ihtiyaç saymaya başlar. Kişinin ana kumanda merkezi kalbidir. Akıl doğruları tespit eder. Kalp, menfaatlerin, beklentilerin ve özentilerin etkisiyle onları ya kabul, ya reddeder. Çünkü

malarını dinlersin. Sanki dayalı kütükler gibidirler. Her gürtlüyü kendilerine karşı sanırlar. İşte düşman onlardır. Onlardan çekin. Allah canlarını alsın, nasıl da yalana sürükleniyorlar!” (Münafikûn 63/1-4)

⁵ “İş başına geçti mi” anlamı da verilebilir.

⁶ Yaptığı eğrilikleri, doğruymuş gibi gösterir.

akıl kararlarına uymak, bedel ödemeyi gerektirir.

Bedel ödemek istemeyen, doğru gördüğü birçok şeyi yapamaz. Bozulma orada başlar. Bundan sonra göz, bazı şeyleri görmez, kulak; bazı şeyleri işitmez olur. Evrensel doğrular, kişinin kendi doğrularıyla yer değiştirir. Yeni bir dünya oluşur. O orada kendine yeni arkadaşlar bulur. Allah Teâla şöyle buyurur:

“Kendi arzusunu kendine ilah edineni görmem gerekmez mi? Bunu bilerek yaptığı için, Allah onu sapık saymış, kulağının ve kalbinin üstünde izler oluşturmuştur. Gözünün üstünde de perde vardır. Allah’ın bu kararından sonra onu kim yola gelmiş sayabilir? Kafanızı çalıştırmaz mısınız?” (Câsiye 45/23)

Kulakta ve kalpte izler oluşması ve gözün önüne perde inmesi, oluşan yeni yapıyı gösterir. İşte Bakara’nın 7. âyeti bunu anlatmaktadır. Şu âyetler konuya biraz daha açıklık getirmektedir.

“Kim inandıktan sonra kâfirlik eder, Allah’ı görmezlikten gelirse... Kalbi inançla dolu iken zorlanmış başka, ama kim kâfirliğe gönlünü açarsa, böyleleri Allah’ın gazabına çarpılır. Onlara büyük bir azap vardır.

Bu, onların dünya yaşayışını öbür dünya yaşayışından çok sevdikleri içindir. Çünkü Allah, kâfirlik eden, gerçekleri görmezlikten gelenleri yola getirmez. Onlar Allah’ın kalpleri, kulakları ve gözleri üzerinde izler oluşturduğu kimselerdir. Onlar, kendi kurdukları dünyada yaşayanlardır.” (Nahl 16/106-108)

Bu gibi âyetlerde geçen hatm ve tab’ sözlükte, hem mühür gibi bir şeyin iz bırakması, hem de bıraktığı iz anlamına gelir.⁷ Bir çok mealde bunlara verilen anlam “mühürleme”dir. Bakara 7. âyete şu meâl verilmiştir:

“Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir...”⁸ Bize göre bu şekildeki meâl, Kur’ân’ın bütünlüğüne aykırıdır.

Allah, kâfirlerin kalplerini ve kulaklarını mühürlemiş ve gözlerine perde çekmişse, onların ellerinden bir şey gelmez. Bu durumda onları cezalandırmak haksızlık olur. Halbuki, Allah haksızlık yapmaz. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“... onlar yamukluk yapınca, Allah da onların kalplerini yamulttu. Allah, yoldan çıkan bir toplumu yola getirmez.” (Sâff 61/5)

Bu gibi âyetler de kötü davranışların kazandırdığı kötü huylardan söz edilir. Bu, Allah’ın kanunudur. Bu imtihan dünyasında oluşum ile bozulma yan yanadır.

⁷ Mufredât, Hatm ve tab’ kelimelerine mecaz olarak bazen güven anlamı verir; “elinde mühür var” denir. Bazen engel anlamı verir; “kapısı mühürlü” denir. Bazen bir şeyin izini yakalama, bazen de bir şeyin sonuna ulaşma anlamına gelir; “Kur’ân’ı hatmetti” denir. Tab’ ayrıca yaratılıştan veya alışkanlıklardan dolayı vücutta oluşan tabiat, huy anlamına gelir.

⁸ Ali Özek ve arkadaşları, Kur’ânı Kerim ve Açıklamalı Meâli.